

ЧЕРТИ ОТ ТВОРЧЕСКИЯ ПОРТРЕТ НА ЕДИН УЧЕН. ПРОФЕСОР ВАСИЛКА ТЪПКОВА НА СЕДЕМДЕСЕТ ГОДИНИ

Професор Тъпкова е родена на 7 август 1924 г. в град София, където завършва своето образование с интереси към класическите езици и историята. Следването ѝ обаче в Софийския университет изиграва решаваща роля за ориентирането ѝ към творческонаучна дейност. Тук тя слуша лекции при такива колоси на българската наука като проф. Ал. Балабанов и редица други. Завършвайки през 1947 г. специалност Класическа филология, проф. Тъпкова получава задълбочени знания и широка научна култура. Това е солидна основа за по-късната ѝ творческа изява. Още същата година е назначена като научен сътрудник в Института за българска история при БАН. През 1964 г. тя се нарежда и сред основателите на Института по балканистика към БАН. Междувременно проф. Тъпкова е член на авторския колектив, натоварен с превода, коментара и публикуването на корпуси от Извори за българската история. Така с нейно участие са отпечатани 13 тома гръцки и 2 тома латински извори. Изпълнението на тази високоотговорна научна задача разкрива пред проф. В. Тъпкова изобилие от ценен изворов материал. Въз основа и на него тя прави успешни проучвания в следните основни посоки: общественopolитически и икономически живот на Балканите през ранното средновековие, историческата съдба на народите, населяващи Долен Дунав от края на X до XII в., култът на Св. Димитър и разпространението му из българските земи от IX до XVII в. и проблемите на историческата география на Балканския полуостров. Пряк резултат от задълбочените ѝ изследвания върху този широк кръг от проблеми е появата на редица статии, студии и отделни монографии. От последните такива например са: "Нашествия и етнически проблеми на Балканите през VI - VII в. София, 1966" и "Долни Дунав - гранична зона на византийския запад. София, 1976". Поради големия обем от гръцки и старобългарски текстове за съжаление все още не е издаден трудът ѝ за Св. Димитър, както и сборника по историческа география на тема "Планината", където проф. Тъпкова е главен редактор и автор. Въпреки всички трудности тя успя да намери издател за сборника в Атина. Под печат е и книгата, която създаде съвместно със ст. н. с. А. Милтенова от Института за литература при БАН. Тя е посветена на пророческите текстове във византийската и старобългарската литератури. Сега библи-

ографията на проф. В. Тъпкова наброява над 450 заглавия на научни публикации, поместени в наши и чужди научни и популярни списания.

Плодотворната дейност на проф. Тъпкова е удостоявана с различни отличия: през 1971 г. тя, заедно с проф. Йордан Заимов получи престижната Кирило-Методиевска награда за съавторския им труд "Битолски надпис на Иван Владислав - самодържец български. Старобългарски паметник от 1015 - 1016 г."; през 1993 г. наградата на Съюза на учените в България с Рая Заимова за превода и коментара към труда на Шарл Дюканж "Византийска история. История на империята на Константинопол. Париж, 1657 г."

В своите лекции, които проф. В. Тъпкова изнася у нас и в чужбина, личи стремежа ѝ да даде широка и многостранна картина на историята и културата на балканските народи.

Преподавателската си дейност тя започва още като хоноруван доцент във Висшия институт за изобразителни изкуства в София, където и досега продължава да чете лекции. Като високоценен и уважаван преподавател е поканена да изнася лекции във Великотърновския университет "Св. св. Кирил и Методий". Във Велико Търново проф. Тъпкова е титуляр на дисциплината "История на Византия" (от 1981 г.), чете лекции и води специализирани курсове в Историческия, а по-късно и в Православния богословски факултет на Университета. Тя е активен участник в многото медиевистични изяви на търновските историци, както и в утвърдилите се международни симпозиуми "Търновска книжовна школа" и "Българите в Северното Причерноморие". Освен във Великотърновския университет В. Тъпкова години наред чете лекции в Софийския университет "Св. Климент Охридски", Благоевградския университет "Неофит Рилски" и в Новия български университет в София. Нейният забележителен стил на ръководство в научната работа, както и грижите за въвеждане на младите специалисти в полето на науката намериха добра почва в Историческия факултет на Великотърновския университет, където тя създаде своя школа. Сега проф. Тъпкова едва ли е в състояние да изброи на колко от начинаещите, а и по-възрастните колеги е оказвала и оказва помощ не само като предпочитан ръководител на аспиранти и дипломанти, но и като член на институтския колектив. Това са съвети, консултации, библиографски справки или даже опити за разрешаването на някаква по-заплетена служебна или научна ситуация. Тя търси във всеки един положителното и онова, което заслужава подкрепата ѝ. Проф. Тъпкова е последвала и редица покани за изнасяне на отделни или цикъл от лекции и в чужбина като например в Института за Югоизточна Европа в Букурещ, в катедрата по византология към Сорбоната в Париж, както и в тамошния Славянски институт, а също и в университетите в Кьолн, Солун, Атина и другаде.

Безспорен е и приносът на юбилярката за престижното представяне на българската историческа наука от реалистични позиции и в по-тесен смисъл на Балканистиката на различни наши и международни форуми. Многобройните ѝ доклади се отличават и със своя приносен характер, и с оригиналност и находчивост. В тях тя прокарва тези, които воюват за утвърждаване на историческата истина, с което респектира дори и опонентите си. Поради високите си качества на отличен специалист тя е поканена за член на различни международни научни комисии и асоциации, като тези по историческа география към Международната асоциация за византийски изследвания и история на славистиката. От есента на 1994 г. единодушно е избрана и за заместник председател на Международния комитет към Асоциацията за проучване на Югоизточна Европа. Освен това тя е посочена и за ръководител на секция "История" към Съюза на учените в България, като е негов деен член още от своето встъпване в съюза.

Много сили проф. Тъпкова е посветила и за изграждането на Института за балканистика. Неколкократно е била избрана на длъжността научен секретар, а от 1971 г. до своето пенсиониране е ръководител на секцията "Балканските народи и Византия", където също е подготвила много наши и чужди млади специалисти и аспиранти. Забележителна е и нейната дейност като член на редколегията на списанието на Института по балканските проблеми "Etudes balkaniques" още от неговото основаване. Различни научни сборници също носят изискания почерк на нейното умение за организационно-редакторска работа.

Трудно е да очертаем голямото принципно и методологическо значение на нейното научно дело. Това ще сторят бъдещите изследвачи, защото в творческата биография на проф. В. Тъпкова намираме потвърждение на древната мъдрост, че всичко е преходно, а само сътвореното е вечно.

Павлина Бойчева, Боян Бешевлиев

Вж. по-подробно и: Василка Тъпкова-Займова. Биобиблиография. (Съставители В. Филипова и П. Данаилова, редактор Й. Андреев). В. Търново, Библиотека при ВТУ "Кирил и Методий", 1985, 144 стр. (бел. на ред.)